

Bacheloroppgave

Kjønnsroller og kjønnsforskjeller i skolen

Martin Blakseth Huse

Høgskolen i **Hedmark**

GLU 5 – 10, LUNA

HØGSKOLEN I HEDMARK

Våren 2014

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA X NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA X NEI

Norsk Sammendrag

Tittel: Kjønsroller og kjønnsforskjeller i skolen

Forfatter: Martin Blakseth Huse

År: 2014

Sider: 37

Emneord: Kjønsroller, kjønnsforskjeller, forskjellsbehandling, oppmerksomhet

Sammendrag:

Jentene gjør det statistisk bedre på skolen enn guttene og kan smykke seg med tittelen «skolevinnere», mens guttene dermed står igjen som «taperne». Skolen skal være en møteplass hvor elevene møter likhet og rettferdighet uavhengig av hvilket kjønn eleven har, men til tross for dette ser man altså enn klar forskjell i prestasjonene når det kommer til kjønn, og hvilke rolle de forskjellige kjønnene inntar i klasserommet. Resultatene av observasjoner gjort i klasserommet viser at guttene får langt mer oppmerksomhet enn jentene, men i intervjuene gjort i etterkant kom det fram at kjønnene har en opplevelse av at de får forskjellige tilbakemeldinger av lærer – guttene får mer irettesettelse, mens jentene får mer skolerettet tilbakemelding. Det kan dermed se ut til at lærer er med på å opprettholde kjønnsrollene og kjønnsforskjellene i klasserommet gjennom sin behandling av elever i klasserommet.

Engelsk Sammendrag

Title: Gender roles and gender differences in school

Author: Martin Blakseth Huse

Year: 2014

Pages: 37

Keyword: Gender roles, gender differences, discrimination, attention

Summary:

The girls are doing statistically better than the boys in school and are looked upon as “school winners”, therefore making the boys “the losers”. The Norwegian school is meant to be a meeting place where the pupils meet qualities such as equality and fairness regardless of the pupils’ gender, but in spite of this one can see a remarkable difference in the pupils’ achievements in school when it comes to gender and what kind of role the pupils occupies in the classroom. Results of observations done in the classroom shows that boys are getting far more attention from the teacher, but interviews done after these observations show that the pupils have an experience of getting different feedback because of gender – the boys get more reprimands and corrections, while the girls rather get feedback on their achievements. Thus making the conclusion that the teachers are an important factor in maintaining gender roles and gender differences through their treatment of pupils in the classroom.

Forord

Denne bacheloroppgaven har vært både lærerik og utfordrende å jobbe med. Lærerik, fordi jeg har fått sjansen til å fordype meg grundig i et tema jeg selv har fått velge, og fordi jeg har blitt gitt muligheten til å kunne gjøre mine egne empiriske undersøkelser. Utfordrende, fordi en slik oppgave krever mye når det kommer til alt fra lesing, skriving, forberedelser, innhenting av empirisk materiale og etterarbeid. En slik prosess byr også på opp- og nedturer, framgang og tilbakefall, glede og frustrasjon, og en herlig mestringsfølelse når oppgaven er levert.

Jeg valgte å jobbe med tematikken rundt kjønnsroller og kjønnsforskjeller fordi dette er et tema som er dagsaktuelt og interessant for mitt eget vedkommende. Som person er jeg opptatt av rettferdighet og likhet, så derfor ble nettopp lærers behandling av elevene en vinkling som passer mitt interessefelt. Samtidig håper jeg at denne prosessen vil gjøre at jeg hever min egen bevissthet om hvordan jeg kommer til å behandle mine egne elever i fremtiden.

Jeg vil benytte anledningen til å takke min veileder Tone Brendløkken for den veiledningen og de innspill jeg har fått i arbeidet med denne oppgaven. Jeg vil også takke mine medstudenter som har vært til stor hjelp i forskjellige faser av oppgaveskrivingen, samt mine foreldre som også har stilt opp og gitt nyttige tilbakemeldinger.

Tabelloversikt

Tabell 4,1.....	21
Tabell 4,2.....	23
Tabell 4,3.....	24

Innholdsfortegnelse

Norsk sammendrag	2
Engelsk sammendrag	3
Forord	4
Tabelloversikt	5
1.0 Innledning	8
1.1 Problemstillingen.....	9
1.2 Avgrensninger.....	9
2.0 Teori	10
2.1 Hva er en kjønnsrolle?.....	10
2.1.1 <i>Kjønnsroller og kjønnsforskjeller</i>	10
2.1.2 <i>Årsaker til kjønnsroller og kjønnsforskjeller</i>	11
2.1.3 <i>Forklaringer gjennom et sosialiseringperspektiv innenfor et system</i> ..	13
2.2 Forskjellsbehandling i skolen.....	14
2.2.1 <i>Elevundersøkelsen 2012</i>	14
3.0 Metode	16
3.1 Generelt om metode.....	16
3.2 Bakgrunn for mitt metodevalg.....	16
3.3 Utvelgelse av informanter.....	17
3.4 Innsamling av data gjennom observasjon.....	18
3.5 Innsamling av data gjennom intervju.....	19
3.6 Reliabilitet og validitet.....	19
3.7 Etske betraktninger.....	20
4.0 Presentasjon av resultater og funn	21
4.1 Observasjon.....	21
4.2 Intervju.....	24
5.0 Drøfting	26
6.0 Konklusjon	30
7.0 Litteraturliste	32
Vedlegg 1	34

Vedlegg 2.....	35
Vedlegg 3.....	36

1.0 Innledning

Norge som land har kommet langt i likestillingsarbeidet og vi har lenge hatt lover mot kjønnsdiskriminering her til lands. Skolen er én av de arenaene hvor det er blitt jobbet bevisst over lengre tid for at elever av begge kjønn skal ha de samme mulighetene og de samme sjansene til å utvikle seg til å bli de individene de selv ønsker å bli. Skolens verdigrunnlag, som er nedfelt i Kunnskapsløftet, og Opplæringsloven danner en solid grunnmur i arbeidet mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn, og elevene skal i sin hverdag møte en skolesituasjon preget av likhet og rettferdighet.

Til tross for dette møter vi stadig medieoppslag og statistiske analyser som gir et bilde av at jentene fikser skolen best og er de store skolevinnerne, mens guttene står igjen som taperne. Analysene viser også at dette ikke er noe som har skjedd over natta, men heller noe som er et vedvarende fenomen i den norske skole. Opplever elevene selv at de sitter fast i typiske kjønnsroller, og kan det tenkes at lærerne er med på å bidra til at disse rollene og forskjellene fortsatt eksisterer?

Jeg har valgt dette temaet i min bacheloroppgave fordi jeg synes tematikken rundt kjønnsroller og kjønnsforskjeller er meget interessant. Jeg ønsker å tilegne meg mer kunnskap om disse utfordringene i skolen, og samtidig heve min egen bevissthet på hvordan jeg behandler de forskjellige elevene i klasserommet.

I denne oppgaven vil jeg undersøke dagens kjønnsroller og kjønnsforskjeller i den norske skole, og om dette er noe skolen er med på å opprettholde gjennom sine lærere ved å forskjellsbehandle gutter og jenter. Den teoretiske forankringen i oppgaven er blitt hentet inn fra anerkjente teorier om kjønnsroller og kjønnsforskjeller. Det er også brukt lover og regler fra Kunnskapsløftet og Opplæringsloven i teoridelen, samt en analyse av Elevundersøkelsen fra 2012. Oppgaven er empirisk og bygger på observasjoner og intervjuer gjort på niende trinn på en skole i Hedmark. Videre vil det empiriske materialet bli drøftet opp mot den teoretiske forankringen, og oppgaven ender så i en konklusjon.

1.1 Problemstillingen

Problemstillingen er formulert med ønske om å finne ut om lærerne i den norske skole er med på å opprettholde de kjønnsrollemønstrene og kjønnsforskjellene som later til å eksistere i dagens skolesituasjon. Med dette som bakteppe har jeg formulert følgende problemstilling:

Opprettholder skolen dagens kjønnsroller og kjønnsforskjeller i klasseromssituasjonen gjennom å forskjellsbehandle gutter og jenter?

1.2 Avgrensninger

Denne oppgaven vil ha fokus på oppmerksomhet fra lærer og hva slags tilbakemeldinger de forskjellige kjønnene får i klasseromssituasjonen. Lærer blir i denne oppgaven sett på som en representant for skolens og dens verdier, derav bruken av *skolen* og ikke *lærer* i problemstillingen. Det vil i liten grad bli fokusert på skolens læreplaner og hvilke undervisningsmetoder som brukes av lærer.

Den teoretiske forankringen vil ha et sosialiseringsperspektiv. Teorier med et kognitivt perspektiv er ikke tatt med på grunn av oppgavens omfang.

Hensikten med oppgaven er ikke å prøve og komme med noen løsning på de utfordringene som er i skolen når det kommer til kjønnsroller og kjønnsforskjeller, men å se på om elevene opplever dette som reelt, og om eventuelt lærer er med på å opprettholde disse rollene og forskjellene.

2.0 Teori

I dette kapittelet vil min teoretiske forankring bli presentert. Her vil tematikken rundt kjønnsroller og kjønnsforskjeller i skolen bli redegjort for sammen med årsaker og forklaringer gjennom et sosialiseringperspektiv. Videre vil forskjellsbehandling i skolen bli tatt opp og sett på i lys av Elevundersøkelsen fra 2012.

2.1 Hva er en kjønnsrolle

Oppfatninger om forholdet kjønnene imellom er kontroversielt tema, uansett om det skulle gjelde for skolen eller samfunnet ellers. Det finnes flere forsøk på å forklare hva, og om det i det hele tatt finnes noe, som skiller kjønnene fra hverandre når man ser bort fra rent fysiske forskjeller, og om det finnes bestemte roller som hvert kjønn må leve opp til for å passe inn i fellesskapet.

Store norske leksikon (2014) definerer en kjønnsrolle som en samling av normer og forventninger knyttet til det å være mann eller kvinne, gutt eller jente. Kjønnsrollene bestemmer gjerne tankemønstre, følelser og atferd. De gir også forventninger til hva man bør mene og interessere seg for.

2.1.1 Kjønnsroller og kjønnsforskjeller

Forestillinger om hva som er naturlig og riktig kjønn endrer seg historisk – og dette avspeiles også i elevens væremåte (Bjerrum Nielsen, 2011). Det Bjerrum Nielsen mener med dette er at hvordan vi ser på våre kjønnsroller avhenger av hvordan samfunnet og fellesskapet vi lever i fungerer, og hvordan våre normer og regler er. På en måte kan man si at våre kjønnsroller speiler seg i samfunnet vårt og vi iklær oss roller som samsvarer med fellesskapets forventninger.

Likestilling mellom kjønnene har stått på dagsorden i den norske skole helt siden Mønsterplanen av 1974s (M74) inntog. Skolen fikk for første gang et formelt ansvar for å fremme likestilling mellom kjønnene. Siden den gang har prinsippet om likestilling kjønnene imellom blitt videreført i alle de senere læreplanene i skolen, men med litt forskjellige perspektiver og tyngde (Krokan, 2000).

Sammen med Mønsterplanen av 1974 skjedde også det Heggen (2004) referer til som *Jenterevolusjonen*. Med det mener Heggen den utdanningsveksten som skjedde fra 70-årene og framover. Til tross for at jentene lenge hadde vært bedre faglig enn guttene, var det allikevel flere gutter som gikk videre med utdanningen sin, men gradvis skjedde det en endring i dette og jentene dominerte også i den kategorien. Dette stemmer overens med dagens tall der jenter oppnår bedre karakterer i de fleste fag i grunnskolen, i tillegg til at jenter fullfører videregående opplæring i større grad enn gutter, og kan i den sammenheng sees på som skolevinnere, mens guttene står igjen som taperne (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2013, 2013).

Selv om jentene ble det dominerende kjønn rent resultatmessig fra 70-tallet av, betyr ikke det at det var jentene som var det dominerende kjønn i klasserommet. Bakken, Borg, Hegna & Backe-Hansen (2008) viser i sin kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner til en rekke skandinaviske studier av hvordan gutter og jenter opptrer i klasseromssituasjonen fra 70-tallet og fremover. Et gjennomgangstema i disse studiene er gutters dominans i klasserommet og at dominansen bidrar til at jentene blir usynliggjort. Den samme oppfatningen deler Bertill Nordahl (1994) som fremstiller gutter og jenter som to vidt forskjellige vesener. Guttene er høylytte og bråkete, og de nøler ikke med å snakke ut uavhengig om de har tillatelse eller ikke. Guttene er maktvesener som løser konfliktene sine åpenlyst og kan til tider være aggressive. I tillegg til dette er de morsomme og gir sjelden opp. Jentene derimot er stille og rolige, og gjør som de får beskjed om. De er lydige og følger reglene til punkt og prikke. Jenter er følelsesmennesker som er opptatt av å leve opp til lærerens forventninger.

Det er ikke alle som er enig i Nordahls (1994) fremstilling av kjønnene, og én av dem er Gunn Imsen (2000). Hun hevder at det som ser ut til å prege kjønnsrollebildet mot starten av millennium, er variasjon og fleksibilitet og særlig da blant de unge. Imsen (2000) sier at:

Gamle institusjoner og tradisjoner er i endring, og de unge opplever en kulturell frisetting der de utformer sine lokale frirom for eksperimentering av nye roller, og der den kommersielle kulturindustrien spiller en vesentlig rolle Om de gamle kjønnsrollene ikke er gått i oppløsning, så er det i det minste blitt mulig å forflytte seg fra den ene rollen til den andre uten problemer En postmoderne situasjon innebærer at det sosiale kjønn er i forandring, og at det er vanskelig å finne noen tydelige mønstre og klare teorier på hva som egentlig foregår. (s. 27)

En som går langt i å dele Imsens syn er Selma Therese Lyng (2004) som har identifisert og navngitt åtte forskjellige elevtyper i klasserommet. Elevtyper som alle setter preg på klasseromssituasjonen på sitt eget vis. Hun kaller de forskjellige typene av elever for *Gulljenta*, *Spurvejenta*, *Jålejenta*, *Villkatten*, *Gromgutten*, *Gutteromsgutten*, *Machogutten* og *Nerden*. Hun kaller de «de uoffisielle» elevtypene og baserer seg på kategorier som elevene benytter seg av i skolehverdagen. Bortsett fra *Nerden* som er kjønnsnøytral, er alle elevtypene basert på kjønn, men de forskjellige typene inneholder også andre, like egenskaper som går på tvers av kjønn. Et eksempel er *Villkatten* og *Machogutten*, som er henholdsvis jente og gutt, men begge elevtypene bryr seg ikke om skole, er frekke og bråkete, og er vanskelige å engasjere.

Lyng kan finne støtte i tidligere funn hos Bjerrum Nielsen og Rudberg (1991) som sier:

Det vi kaller «kvinnelighet» og «mannlighet» er ikke ytterpunkter på et kontinuum, men snarere uensartete bunker av ulike psykologiske trekk med en viss familielikhet, som kan være til stede i forskjellige blandinger hos hvert individ. (s. 21)

2.1.2 Årsaker til kjønnsforskjeller og kjønnsroller

Det finnes mange forsøk på å forklare hvorfor og hvordan kjønnsforskjeller i skolen oppstår, og man skiller gjerne mellom to forskjellige forklaringsmåter. I den ene gruppen finner vi de som legger vekt på at det er forhold ved skolen selv som er skyld i prestasjonsforskjellene i dagens skole, mens i den andre gruppen finner vi de som mener at det individuelle og kulturelle faktorer knyttet til den enkelte elev er årsaken. Forklaringer som understreker skolens rolle i å skape kjønnsforskjeller legger gjerne til grunn at det er skolens praksis og verdigrunnlag som bidrar til at det ene kjønn blir favorisert framfor det andre. Dette kan skje på flere ulike måter, for eksempel at det ene kjønn får mer oppmerksomhet fra læreren i klasseromssituasjonen enn det andre kjønn får, eller det kan skyldes lærerens verdsett og preferanser som kan bidra til at ett av kjønnene føler seg mer hjemme og mer verdsatt i skolen (Bakken et al., 2008). Dette vil være en del av oppgavens videre fokus.

2.1.3 Forklaringer gjennom et sosialiseringperspektiv

innenfor et system

Kjønnsroller gjennom sosialiseringsteori er beskrevet nærmere av Bjerrum Nielsen og Rudberg (1991) som sier at når man skal forklare kjønns sosialisering gjennom kjønnsroller, fokuserer man på tilpasningssiden. De hevder at det er ros og oppmuntring fra omgivelsenes side når normer og forventninger blir oppfylt, som får gutter til å bli guttete og jenter til å bli jentete, mens adferd som går imot forventet adferd blir ignorert eller straffet. Da begge kjønnene streber etter å ta del i fellesskapet og bli akseptert av de andre, prøver de gjerne å oppfylle rolleforventningene som omgivelsene rundt har til dem. Over tid vil omgivelsenes forventninger generaliseres til mer sammensatte handlingsmønstre.

Rolle teorier, i dette tilfellet kjønnsroller, forstår altså sosialisering som en læringsprosess hvor vi gradvis internaliserer de normer og holdninger som omgivelsene ønsker at vi skal ha, for at den sosiale orden skal bestå. Gjennom kjønnsrolleoppdragelsen tilegner vi oss visse normsett som på mer eller mindre begrensede områder bestemmer vår atferd og våre handlinger (Bjerrum Nielsen & Rudberg 1991).

Med dette i tankene kan det være nærliggende å tenke på lærers holdning og oppmerksomhet til elevene, og hva som gjør at man får den oppmerksomheten, som en viktig faktor i dannelsen og opprettholdelsen av kjønnsroller og kjønnsforskjeller. Dette temaet er det blitt forsket mye på både i Skandinavia og rundt om i verden, og det aller meste av denne type forskning konkluderer med at lærere gjennomgående gir mer oppmerksomhet til guttene framfor jentene i klasserommet. Ut i fra denne konklusjonen skulle man kunne anta at det er guttene som skulle få det beste læremessige utbytte, men som nevnt tidligere i oppgaven er ikke dette tilfellet (Bakken et al.,2008). Når det er sagt, kan oppmerksomhet fra lærer, eller mangel på sådan, ha en viktig betydning for opprettholdelsen av kjønnsroller i skolen.

2.2 Forskjellsbehandling i skolen

Historisk har skolen, som samfunnet ellers, blitt kritisert for å være kvinneundertrykkende. Patriarkatteoriene fra 70-tallet så mannsdominansen som et problem og at denne dominansen preget alle sosiale relasjoner i samfunnet, også klasserommet (Imsen, 2000). Men etter *Jenterevolusjonen* og M74s fremtreden er det blitt hevdet at «skolens skjulte pensum» har endret seg til kvinnelige verdier og at det har skjedd en feminisering av skolens kultur (Nordahl 1994). Bakken et al. (2008) sier følgende:

Det er blitt hevdet at daglige rutiner, organisering av undervisningen og vurderingsformer er lagt opp på jenters premisser og tilpasset jenters læringsstil. Dermed vil jenter i større grad enn gutter kjenne seg igjen i skolens praksisformer, de vil lettere tilpasse seg systemet og dermed premieres. (s. 40)

I dagens skole er det Kunnskapsløftet (LK06) som danner fundamentet for skolen, og i *Generell del* av LK06 blir det verdigrunnlaget og menneskesynet skolen representerer utdypet. Der presiseres det at skolen legger vekt på likeverd og at oppfostringen skal fremme likestilling mellom kjønn og solidaritet på tvers av grupper og grenser.

(Kunnskapsdepartementet, 2006). I tillegg til LK06 sier Opplæringslovens § 9a-1 at alle elever har rett på et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring (Opplæringsloven med forskrift, 2013).

2.2.1 Elevundersøkelsen 2012

Ser man på loven med forskrifter, *Generell del* av LK06 m.fl. bør konklusjonen være at forskjellsbehandling i skolen er talte dager, de er forbi. Men er det slik? Det er i dag stemmer i skolen og skolesystemet som sier det motsatte.

Elevundersøkelsen fra 2012 avdekket at det finns elever i det norske skolesystemet som føler seg urettferdig behandlet eller diskriminert på grunn av kjønn. I selve undersøkelsen fikk elevene spørsmål om de opplever at de har blitt utsatt for urettferdig behandling eller diskriminering på fem ulike områder, hvorav et av områdene er kjønn. Barneskolen fikk ikke dette spørsmålet, så tallene er hentet fra ungdomsskolen og videregående opplæring. Videre er elevene spurt om hvor ofte de blir diskriminert og hvem de føler seg diskriminert av. Analyser av dataene i Elevundersøkelsen viser at det i 2012 var 3,8 prosent av elevene som oppga at de ble utsatt for urettferdig behandling/diskriminering to til tre ganger i måneden eller oftere på

grunn av kjønn. 2 prosent av elevene oppga at dette skjedde på ukentlig basis, og 1,2 prosent sa at de ble diskriminert flere ganger i uken. I 2012 oppgir 5,2 prosent at de har blitt diskriminert av én eller flere lærere månedlig. Analysen viser også at guttene blir oftere diskriminert enn jentene (Wendelborg, 2012).

I følge Elevundersøkelsen ser det ut til at andelen av elever som føler seg urettferdig behandlet/diskriminert i den norske ungdoms- og i videregående skole er relativt lav og tendensen er at denne typen behandling er minkende. Når det er sagt, peker også undersøkelsen på at urettferdig behandling og diskriminering på grunn av kjønn absolutt finner sted i den norske skole. Kan det tenkes at dette er med på å opprettholde de kjønnsrollene og kjønnsforskjellene vi finner i skolen i dag? Mitt mål og ønske med denne oppgaven er å se nærmere på dette fenomenet.

3.0 Metode

I dette kapittelet vil metodebruken bli presentert. Her vil generell empirisk metode bli presentert som et bakteppe for mitt metodevalg. Videre viser jeg til min innhentning av informanter og gjennomføring av prosjektet. Til slutt vil reliabilitet og validitet bli diskutert, samt noen etiske betraktninger rundt valgene i denne oppgaven.

3.1 Generelt om metode

Metode dreier seg om å etablere prosedyrer og teknikker for å komme fram til mest mulig relevant og pålitelig kunnskap om samfunnet. I den samfunnsvitenskapelige metodelæren skiller man mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Mens kvantitativ metode henter mange av sine metoder fra naturvitenskapelig metode og legger vekt på opptelling og kartlegging av utbredelsen av et fenomen, er kvalitativ metode mer opptatt av kvalitet, spesielle kjennetegn eller egenskaper ved fenomenet som studeres. Kvalitativ metode er hensiktsmessig å bruke når fenomener vi ikke kjenner så godt til skal undersøkes og når vi ønsker å oppnå en større og grundigere forståelse av det som skjer. (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Johannesen et al. (2010) presiserer at forskning skiller seg fra hverdagslige vurderinger og teorier ved at det må samles inn dokumentasjon som gjenspeiler den virkeligheten vi undersøker. Mens teorier er uttrykk for vår generelle kunnskap og antagelser om virkeligheten rundt oss, er data konkrete representasjoner av den nevnte virkelighet. Forskeren må samle inn de data som er mest relevante og pålitelige ut fra problemstillingen og all datainnsamling må dokumenteres. Det er flere måter å innhente dokumentasjon på, som observasjon, intervju, gruppesamtaler eller spørreundersøkelser. Men det er også andre betraktninger som må inn i kalkylen når dataene skal bli hentet inn til en undersøkelse. Eksempler på dette er hvem som skal delta i undersøkelsen, utvalgsstørrelse og rekruttering.

3.2 Bakgrunn for mitt metodevalg

I forberedelsesfasen av denne oppgaven tok jeg for meg tematikken rundt dette med kjønnsroller i klasserommet, og om dette er noe skolen er med på å opprettholde i dagens klasseromssituasjon gjennom sine lærere. Jeg valgte en kvalitativ metode da denne

tilnærmingen til oppgaven ville gi det jeg mener er de riktige data til mine forskningsspørsmål. Jeg var ute etter å undersøke hva elevene selv mente om kjønnsroller og kjønnsforskjeller, og om de opplevde at dette var et aktuelt tema i deres undervisningshverdag. Jeg ville også undersøke hvem som får mest oppmerksomhet fra lærer i en undervisningssituasjon, og summen av disse faktorene ble en kvalitativ tilnæringsmåte gjennom observasjon og elevintervju.

3.3 Utvelgelse av informanter

Johannesen et al. (2010) sier at å velge ut hvem som skal være med i en undersøkelse er en særs viktig del av all samfunnsforskning, og når man benytter en kvalitativ metode er formålet å komme så nær innpå personer i den målgruppen vi er interessert i å vite noe om. Forskeren er ikke ute etter statistiske generaliseringer, men å få mest mulig kunnskap ut av fenomenet som undersøkes. Rekruttering av informanter skjer gjennom det som kalles for strategisk utvelgelse. Strategisk utvelgelse vil si at forskeren tenker nøye igjennom hvilken målgruppe som må delta slik at man får innhentet de nødvendige dataene.

I grunnskolelærerutdanningen er utplassering i praksis en del av opplæringen, og slik fikk jeg tilgang til mine informanter. Jeg var utplassert på en praksisskole i to perioder, i til sammen 6 uker, så jeg kjente skole, ledelse, lærere og elever godt. Jeg var utplassert i en niende klasse med en elevmasse på 60 elever, hvorav 31 elever var gutter og 29 var jenter. Johannesen et al. (2010) bruker begrepet *døråpner* om mennesker som kan gi tilgang til de miljøene, situasjonene og deltakerne som forskeren kan hente data fra, og slik sett ble praksislærer og rektor mine døråpnere.

I forkant av undersøkelsene sendte jeg ut et skriv til alle elevene hvor jeg ba om samtykke av elevens foresatte til å få observere og intervjuere eleven til denne oppgaven, slik at både elev og dens foresatte var klar over mine planer og intensjoner. Selv om elevene i denne oppgaven blir anonymisert, anser jeg det som god forskningsetikk at alle parter vet hva temaet i oppgaven dreier seg om, og at de foresatte vet at deres barn blir observert. Responsen fra de foresatte var god og jeg fikk positivt svar på 97 prosent av de utsendte skrivenne. Skrivet er lagt ved som *Vedlegg 1*.

3.4 Innsamling av data gjennom observasjon

Observasjon som metode egner seg godt når man ønsker en direkte tilgang til det man undersøker og er en fin tilnæringsmåte for å undersøke samhandling mellom mennesker. Observasjon kan også gi tilgang på data som det kan være vanskelig å få rede på gjennom andre metoder og kan brukes supplerende sammen med andre innfallsvinkler. *Strukturert observasjon* vil si at observatøren gjerne utarbeider et skjema, et såkalt *track sheet*, på forhånd slik at observasjonene kan noteres med en enkel markering på skjemaet (Johannesen et al.,2012).

Med dette som bakteppe utarbeidet jeg mitt eget observasjonsskjema hvor jeg registrerte hvilket kjønn eleven som fikk lærers oppmerksomhet hadde, og hva som gjorde at oppmerksomheten ble rettet mot nettopp den eleven. Videre registrerte jeg hvem av lærer og elev som oppsøkte kontakten. Oppsøkte en elev lærers oppmerksomhet og fikk den, skilte jeg mellom håndsopprekning og verbal kontakt. Ga lærer sin oppmerksomhet til en elev uten at eleven søkte den, skilte jeg mellom om dette skjedde på grunn av tilfeldig utvelgelse, utvelgelse gjennom sirkulasjon eller uro gjennom lyd eller motorikk. Observasjonsskjemaet er lagt ved som *Vedlegg 2*.

Det ble ikke registrert hva slags type tilbakemeldinger elevene fikk når lærers oppmerksomhet ble rettet mot dem. Det var to grunner til det: For det første, ville ikke jeg som observatør tolke de tilbakemeldingene som ble gitt fra lærer i frykt for at mine tolkninger skulle påvirke resultatet. For det andre, hadde det blitt mye å holde styr på. I klasseromssituasjoner kan ting skje fort og lærers oppmerksomhet kan skifte raskt fra en elev til en annen, og verdifull empiri kan bli glemt eller feilregistrert på grunn av at observatøren har for mye å observere.

Under selve observasjonen satt jeg bakerst i klasserommet og noterte ned det jeg så og tok på meg rollen som det Johannesen et al. (2012) kaller *tilstedeværende observatør*. I denne rollen er observatøren er absolutt synlig, men deltar i liten grad i det som skjer deltakerne imellom. To hele skoledager gikk med til observasjon og alle observasjoner er notert på observasjonsskjemaet som ligger som *Vedlegg 2*. Observasjonene ble gjort i intervaller på fem og ti minutter med pause i mellom, slik at jeg var mest mulig skjerpet når jeg gjorde registreringene. I og med at selve tilbakemeldingene i responsen fra lærer ikke ble registrert tok jeg med meg resultatene fra observasjonene inn i elevintervjuene for å høre hva de syntes om registreringene, hva deres inntrykk var når det kom til oppmerksomhet og respons fra

lærer og om dette var med på å opprettholde kjønnsrollene og kjønnsforskjellene i klasserommet.

3.5 Innsamling av data gjennom intervju

Intervjuer er den mest brukte måten å samle inn kvalitative data på. Metoden er fleksibel og gjør det mulig å innhente fyldige og detaljerte beskrivelser av det fenomenet man undersøker. *Det kvalitative intervjuet* kan beskrives som en samtale med en struktur og et klart formål, og formålet er ofte å forstå et fenomen og å kunne beskrive det. Denne tilnæringsmåten er hensiktsmessig å bruke da forskeren har behov for at informantene har større frihet til å uttrykke seg enn det man oppnår ved et spørreskjema (Johannesen et al. 2012).

I denne oppgaven er det blitt benyttet det Johannesen et al. (2012) kaller et *semistrukturert intervju* hvor jeg fulgte en overordnet *intervjuguide* som var utarbeidet på forhånd.

Intervjuguiden er lagt ved som *Vedlegg 3*.

Selve intervjuene fant sted på elevenes egen skole i et eget grupperom vi hadde til rådighet. Jeg intervjuet i alt fire elever, to av hvert kjønn, som ble tilfeldig valgt. Intervjuet tok om lag 30 minutter å gjennomføre. Dokumenteringen av intervjuene ble gjort ved at jeg stilte spørsmålene jeg hadde utarbeidet på forhånd og noterte ned det elevene svarte på min bærbare pc. Grunnen til at jeg ikke valgte å ta lydopptak av intervjuene var at jeg skulle prate med elevene om forskjellsbehandling på grunn av kjønn i deres skole. Dette kan være et sensitivt tema for både elever og lærere, så for å beskytte informantene best mulig ville jeg ikke ha noen lydopptak av dem som kunne spores direkte tilbake til dem ved stemmegjenkjennelse, i tilfelle noen skulle klart å få tilgang på lydopptakene.

3.6 Reliabilitet og validitet

Et grunnleggende spørsmål i all forskning er datas pålitelighet. På forskningsspråket betegnes dette som reliabilitet. Reliabiliteten avhenger av hvilke data som samles inn, hvordan den samles inn og hvordan den bearbeides. Et annet spørsmål er hvor relevante de innhentede data er for fenomenet som undersøkes og begrepet som brukes om dette er *validitet*. Validitet er betegnelsen på oppgavens gyldighet – dens troverdighet (Johannesen et al., 2012).

I arbeidet med denne oppgaven har det blitt foretatt nøye vurderinger og avveielser i valg av metode og analyse av de data som er blitt hentet inn for å styrke oppgavens reliabilitet. Som bakteppe for observasjoner og intervjuer har jeg brukt teorier fra anerkjente teoretikere, lovverk og Elevundersøkelsen fra 2012, samt innhentet min egen empiri fra klasseromssituasjonen og elevene selv.

For å styrke oppgavens validitet har jeg tatt i bruk det Johannesen et al. (2012) referer til som *metodetriangulering*. Det vil si at jeg har brukt flere enn én metode i min innsamling av empiri. I tillegg er all empirisk data som er brukt i denne oppgaven innhentet og bearbeidet av meg. I forkant av intervjuene gjorde jeg en pre-test av intervjuet med en partner for å få best mulig flyt i rekkefølgen av spørsmål, og for at jeg som intervjuer skulle ha kjørt gjennom intervjuprosessen en gang før jeg pratet med informantene. Summen av disse faktorene mener jeg er med på å øke denne oppgavens validitet.

3.7 Etske betraktninger

Når dette om oppgavens reliabilitet og validitet er sagt, er det viktig å poengtere at denne oppgavens problemstilling er ambisiøs og min innsamlede empiri kun er bruddstykker av et stort og massivt skolesystem. Det finnes mange andre teorier om kjønnsroller og kjønnsforskjeller som ikke ble tatt med i denne oppgaven, som kan forklare hvorfor kjønnene blir som de blir. Det finnes også andre metodetilnærminger som er minst like gode som de jeg har valgt. I tillegg til dette kan det argumenteres for at utvalget av informanter til intervjuene er lite og at observasjonene er relativt få. Det tas også høyde for at dokumenteringen av intervjuene kunne vært gjort annerledes, men jeg er sterk i troen på at den teorien og den metoden jeg har valgt, samt den empirien jeg har innhentet kan tegne et godt bilde av opprettholdelsen av kjønnsroller og kjønnsforskjeller i skolen.

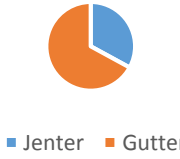

4.0 Presentasjon av resultater og funn

I dette kapittelet vil resultatene fra mine undersøkelser bli presentert. Her vil resultatene fra observasjonen presenteres, samt funnene fra intervjuet redegjøres for.

4.1 Observasjon

Under registreringene av elever som søker kontakt med lærer og får lærers oppmerksomhet, og som vist i Tabell 4,1, er tendensen at guttene er mer aktive og suksessfulle enn jentene på dette området, men at det går et skille på hvilken framgangsmåte de forskjellige kjønnene velger. Mens jentene er flinkere enn guttene til å rekke opp hånden, er guttene ivrige til å få oppmerksomhet gjennom å bare snakke fritt ut i klasserommet. Dette fører til at guttene får mer oppmerksomhet enn jentene når elevene selv søker kontakt.

Tabell 4,1:

Elever søker kontakt	Jenter	Gutter	Diagram
Håndsopprekning	31	21	<p>Håndsopprekning</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>
Verbal kontakt	28	57	<p>Verbal kontakt</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>
Summert elevkontakt	59	78	<p>Summert elevkontakt</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>

Videre er også tendensen at guttene også blir skjenket mere oppmerksomhet enn jentene fra lærer sin side. Selv om forskjellen er relativt liten i hvilket kjønn som blir valgt når lærer velger elever tilfeldig, tyder mine registreringer på at guttene har en tendens til å bli foretrukket foran jentene. Registreringene viser også at det er liten forskjell i hvilket kjønn som får oppmerksomhet på grunn av uro, men at guttene også der en anelse får mer enn jentene. Registreringene kan ses i Tabell 4,2 på neste side.

Tabell 4,2:

Lærer gir oppmerksomhet	Jenter	Gutter	Diagram
Elev sitter passiv og blir tilfeldig valgt	21	25	<p>Tilfeldig valgt</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>
Elev sitter passiv og blir valgt gjennom sirkulasjon	0	0	
Elev lager uro gjennom lyd	5	5	<p>Uro gjennom lyd</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>
Elev lager uro gjennom motorikk	2	4	<p>Uro gjennom motorikk</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>
Summert læreroppleksomhet	28	34	<p>Summert læreroppleksomhet</p> <p>■ Jenter ■ Gutter ■ ■</p>

Alle observasjonene sett under ett viser at tendensen er at guttene får en signifikant større andel oppmerksomhet enn jentene i klasserommet. Guttene er ledende i de fleste kategorier og summert får de ca. 22 prosent mer oppmerksomhet fra lærer enn det jentene får. Summert resultat kan ses i Tabell 4,3.

Tabell 4,3:

	Jenter	Gutter	Diagram
Oppmerksomhet fra lærer summert	88	112	<p>Summert oppmerksomhet</p> <p>■ Jenter ■ Gutter</p>

4.2 Intervju

Under mine intervjuer kom det fram at til tross for at mine informanter syntes at temaet kjønnsroller og kjønnsforskjeller i skolen var et litt vanskelig tema å snakke om, var de relativt godt kjent med hva disse to begrepene innebar. De kunne peke på egenskaper dem mente skilte de to kjønnene fra hverandre og alle mente at det måtte være en forskjell på det å være gutt og det å være jente, men alle poengterte også at det fantes forskjellige mennesketyper innenfor hvert kjønn. Når det kom til hvordan vi utvikler oss til å bli det individet vi blir uthevet alle viktigheten av sosialiseringprosessen. Når det kom til om kjønnsrollene ble opprettholdt som en følge av lærers behandling av elevene var det flere av informantene som var klare på at dette var tilfellet.

Det kom også fram at kjønnsforskjellene i dagens skole er noe som de aller fleste har kunnskaper om – enten så visste de det eller så kunne de godt tenke seg at så var tilfellet. Men når det kom til årsaken til at jenter presterer bedre enn gutter i skolen var svarene sprikende og det ble lagt vekt på alt fra sterke og svake egenskaper, interessefelt og skolen selv. Svarene på om lærerne var med på å opprettholde kjønnsforskjellene i skolen var sprikende

og en anelse diffuse, men flere informanter poengterte at innholdet i tilbakemeldingene er viktig for elevens læring og ga uttrykk for at jenter og gutter får forskjellige tilbakemeldinger.

Alle informantene delte til en viss grad inntrykket av at guttene er det kjønn som får mest oppmerksomhet av lærer i klasserommet, og tre av fire mente at det var guttene selv som sørget for at de fikk denne oppmerksomheten. Alle informantene delte også inntrykket av at lærerne har en tendens til å behandle gutter og jenter forskjellig, og tre av fire informanter ga uttrykk for at det er forskjell på hva slags tilbakemeldinger kjønnene får fra lærer i klasserommet. Flere av informantene gikk også langt i å si at de ser og opplever forskjellsbehandling i skolen.

5.0 Drøfting

Kjønnsroller er noe de fleste elevene i den norske skole både er kjent med og bevisste på. «*Forskjellen på gutter og jenter i samfunnet og hva slags oppgaver de har. Eller hva som er forventet av dem. Hva gutter og jenter ikke kan og kan gjøre*» svarte en av informantene på spørsmålet om hva begrepet *kjønnsrolle* betydde for nettopp denne eleven, mens en annen informant svarte «*Forskjellen på kvinnen og mannen i dag da liksom. Jeg tenker på det som de ulike rollene til mannen og kvinne i dagens i samfunn*». Svarene samsvarer godt med Store norske leksikons (2014) definisjon som vektlegger nettopp normer og forventninger knyttet til det å være jente eller gutt som viktige faktorer i menneskets utviklingsprosess mot å bli et individ. I denne sammenhengen fremhevet også flere informanter viktigheten av den sosialiseringprosessen vi møter allerede i ung alder som utslagsgivende for hva slags type menneske vi blir, og at den interaksjonen vi mennesker har med hverandre i våre daglige gjøremål i stor grad opprettholder dette. En informant vektla at denne sosialiseringprosessen skjer svært tidlig og sa at «*jenter blir utdelt Barbie-dokker, mens guttene får Lego. Det er fra man er små, så blir man forskjellig liksom*». «*Samfunnet og sosialisering er viktig*» svarte en annen informant på spørsmål om hva som er med på å bidra til at gutter blir guttete og jenter blir jentene. Disse elevene går altså langt i å støtte oppom Bjerrum Nielsen (2011) og Bjerrum Nielsen & Rudbergs (1991) tanker om at kjønnes væremåte avspeiler de verdier og normer vi har i vårt fellesskap. Vi blir et produkt av samfunnet vi lever i og inntreier i de rollene vi mener passer til de forventningene som blir stilt til oss slik at det sosiale samspillet vi er kjent med opprettholdes og den sosiale ordenen består. Vi lever altså i vekselvirkninger med våre omgivelser.

Med uttalelsen om Barbie-dokker til jentene og Lego til guttene friskt i minne vil det være naturlig å se kjønnsroller i skolen i lys av Bertill Nordahls (1994) teori om to vidt forskjellige kjønn med forskjellige preferanser og egenskaper, der guttene er det dominante kjønn i klasserommet som bråker og tar mye oppmerksomhet fra lærer, mens jentene er stille og flinke og gjør det læreren gir beskjed om. Dette er også en oppfatning informantene til dels er enige i. På spørsmål om hva som er typisk guttete adferd svarer de at guttene er bråkete og mobbete, uredde og barske, tøffe og aktive, praktisk anlagt og ikke redde for å vise seg fram. Når hva som er typisk jente skal beskrives er det andre karakteristikk som blir fremhevet. Informantene mener at jentene er flinkere på skolen enn guttene, men de er mer stille og usikre på seg selv, i tillegg til at de er sjenerte. De er også mer redde for å ta ordet i

klasserommet enn det guttene er. Informantene støtter dermed oppunder Nordahls (1994) betraktninger av kjønnene til en viss grad ved at de peker på klare forskjeller kjønnene imellom og gir uttrykk for at det er guttene som er det dominante kjønn i klasserommet. Mine observasjoner i klasserommet viser det samme og støtter oppunder informantenes uttalelser om et mer aktivt guttekjønn i klasseromssituasjonen. Mine registreringer viser at guttene er mer aktive i langt større grad enn jentene jamfør Tabell 4,1.

Når dette er sagt, hadde informantene enn annen mening om kjønnene når de ble konfrontert med klassiske stereotypier som «de bråkete guttene» og «de stille, flinke jentene». «*Alle gutter er ikke bråkete, og alle jenter er ikke stille og flinke, så den oppfatninga holder ikke mål mener jeg*» og «*det varierer fra klasse til klasse. Det er flere gutter enn jenter som bråker. Men det finnes begge typer innenfor begge kjønn vil jeg si, men de jentene som er bråkete er ikke like bråkete som guttene*» er uttalelser som kan tyde på at kjønnsrolleteorien til Bertill Nordahl (1994) blir litt snau og en anelse bombastisk. Informantene maler nemlig et kjønnsrollebilde i dagens skole som er preget av variasjon der det kan oppstå et spekter av forskjellige elevtyper innenfor hvert kjønn, og at kjønn ikke nødvendigvis trenger å være en forutsetning eller et hinder for at en elev utvikler seg til å bli en bestemt elevtype. Gjennom informantenes reaksjon på de klassiske stereotypiene og deres sitater er det mer nærliggende å se kjønn i skolen i lys av Gunn Imsen (2000) som hevder at det har skjedd en kulturell frisetting for kjønnene som gjør det mulig å forflytte seg fra rolle til rolle uten problemer. Informantenes uttalelser gjør også Selma Therese Lyngs (2004) teori om at det er forskjellige elevtyper som eksisterer i klasserommet aktuell, og at disse eksisterer på bekostning av kjønnsrollene. Uttalelsen om at «*alle gutter ikke er bråkete og alle jenter er ikke stille og flinke*» kan peke dithen at elevene opplever elevrollene som mer komplekse enn «de bråkete guttene» og «de flinke jentene» og at å skille elevtyper ved kjønn blir for snevert. Dermed vil elevtyper som *Villkatten* og *Machogutten* være mer aktuelle.

Til tross for oppfatningen om at kjønnsroller ser ut til å være en forbigående fase i norsk skole er det fortsatt slik at både forskning og informantene selv sitter igjen med et inntrykk av at det er guttene som får mest oppmerksomhet i klasserommet og at denne oppmerksomheten har blitt tilstrebet på grunn av bråk og uro.

Bakken (2008) viser i sin kunnskapsrapport til en rekke studier som underbygger påstanden om at gutter får mest oppmerksomhet og er det dominerende kjønn i klasserommet, og dette er noe informantene kjenner seg igjen i. Dette stemmer også med mine egne observasjoner som viser at guttene får langt mer oppmerksomhet i klasserommet enn det jentene får totalt

sett. Både når det kommer til elever som søker oppmerksomhet og lykkes med kontakten, eller når lærer gir sin oppmerksomhet til elever, er det guttene som kommer vinnende ut av hvilket kjønn som får mest oppmerksomhet i klasserommet.

Flere av informantene hevder at det er guttenes urolige og bråkete stil, eller at guttene henger etter faglig som medfører at lærerne gir dem ekstra oppmerksomhet. Disse oppfatningene samsvarer ikke helt med informantenes tidligere uttalelser hvor flere av de sa at det også finnes bråkete jenter i skolen. Hvis dette skulle være tilfellet ville lærer i så fall måtte gi like mye oppmerksomhet til disse jentene på grunn av bråk og uro.

Mine observasjoner viser at det er svært liten forskjell på hvilket kjønn som bråker i klasserommet og får oppmerksomhet som en følge av det. Observasjonene viser at jentene og guttene får like mye oppmerksomhet som en følge av uro gjennom lyd, men at guttene får en anelse mer oppmerksomhet som en følge av uro gjennom motorikk jmf Tabell 4,2. Disse funnene er med på å underbygge informantenes tidligere uttalelser om forskjellige elevroller innenfor kjønn, i tillegg til at de er med på å sette et spørsmålsteget bak stereotypen «de bråkete guttene».

Dette tatt i betraktning, er det allikevel slik at lærerne har en tendens til å behandle elevene ulikt – hvert fall om vi skal tro informantene selv og Elevundersøkelsen fra 2012. På spørsmål om informantene har inntrykket av at lærer behandler kjønn likt svarer tre av fire informanter at dette ikke alltid er tilfellet. På direkte spørsmål om informanten syntes at lærerne på deres skole behandler begge kjønn likt svarte en informant av kjønnnet jente at «*nei, ikke alle (lærere). Jeg synes det er lettere for guttene å få anmerkninger og sånt. Lettere for guttene å bli tatt i det de gjør. Jeg har prater minst like mye som guttene, men har bare halvparten av anmerkningene*». Denne oppfatning deles også av en annen informant av motsatt kjønn som hevder at «*når en jente bråker får de mindre kjeft enn gutta. Kan ha noe med å gjøre at de er snillere mot lærerne og er flinkere på skolen*». Den mest bombastiske uttalelsen kom fra en informant av hankjønn som sier at «*noen lærere er mer glad i jentene og forskjellsbehandler*».

Disse uttalelsene går langt i å støtte oppunder funnene fra Elevundersøkelsen fra 2012 som sier at forskjellsbehandling absolutt finner sted i den norske skole, selv om det er i en relativt liten grad. Analysen av Elevundersøkelsen avdekket også at guttene føler seg forskjellsbehandlet i større grad enn jentene, noe som samsvarer med uttalelsene referert til tidligere i denne oppgaven. Informantene går langt i å si at det er stor forskjell på hva slags tilbakemeldinger de forskjellige kjønnene får. Mens jentene i større grad får tilbakemeldinger

på deres skoleprestasjoner, får guttene oftere tilbakemeldinger preget av kjeft og tilsnakk. På spørsmål om denne type tilbakemeldinger er med på å opprettholde typiske kjønnsroller svarer en informant at *«Ja. Jeg opplever at noen i klassa prøver å få den oppmerksomheten fordi de ikke gjør det noe godt på skolen og vil ha oppmerksomhet på annet vis. Og både lærer og elever gir den eleven den oppmerksomheten, og rollen som klovn fortsetter. I alle tilfeller er dette gutter vil jeg si»*, mens en annen sier at *«jeg tror det opprettholdes, ja. Det skjer ikke så mye nytt med de i hvert fall»*.

Når det kom til tematikken rundt kjønnsforskjeller i skolen var også dette noe informantene var klar over. På spørsmål om de visste at jentene gjør det statistisk bedre enn guttene på skolen, både når det kommer til karakterer og fullført videregående opplæring var dette noe tre av fire informanter var klar over, mens sistemann utalte at han *«ikke ble sjokka»* over å høre det. Men når det ble spurt om hva som var grunnen til at slike kjønnsforskjeller i skoleresultater oppstår var svarende varierende og upresise, og alt fra spesielle egenskaper ved kjønnene til undervisningstilnæringer ble framhevet. Spesielt vektlagt ble kjønnenes forskjellige preferanser i forhold til undervisning, der guttene ser ut til å like en praktisk tilnærming, mens jentene mestrer den teoretiske tilnærmingen bedre. Informantene ga uttrykk for at det er den teoretiske tilnærmingen de møter oftest i sin skolehverdag, noe som kan gagne jentene i det lange løp og vise at *«skolens skjulte pensum»* passer bedre for jentene. En informant uttalte at *«jentene skjønner tegninga bedre på skolen, dem skjønner det liksom bedre»*. Det kan dermed se ut til at *Jenterevolusjonen* som Heggen (2004) referer til fortsatt er et aktuelt fenomen i skolen til tross for at det er bevissthet rundt nettopp dette – hvert fall fra elevenes side.

Det er vanskelig å si at det er på grunn av lærers fordeling av oppmerksomhet som gjør at kjønnsforskjellene i den norske skole fortsetter å eksistere til tross for at alle læreplaner siden Mønsterplanen av 1974 har vektlagt likestilling av kjønn. Både Bakkens (2008) henvisninger i sin kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og mine egne observasjoner viser at guttene er de som får klart mest oppmerksomhet fra lærer i klasseromssituasjonen, men tallene fra Statistisk Sentralbyrå (2013) er klare og viser at jentene er de som oppnår de beste karakterene. Det blir dermed kinkig å argumentere for at kjønnsforskjellene i skoleprestasjonene oppstår som et resultat av nevnte oppmerksomhet i og med at guttene får mer oppmerksomhet av lærer, men presterer dårligere på skolen. Dette var spesielt én informant bevisst på, som på spørsmål om oppmerksomheten fra lærer var med på bidra til at kjønnsforskjellene mellom gutter og jenter opprettholdes svarte at *«Det blir jo litt*

omvendt, for jentene sitter jo der og jobber. Men de får høre at de er gode da, mens guttene får mer oppmerksomhet, men får høre at de er dårlige».

Dette utsagnet viser at det ikke er oppmerksomhet opptelt i antall minutter og sekunder som er viktig for skoleprestasjoner, men antageligvis heller kvaliteten og innholdet i de tilbakemeldingene som blir gitt? Slik det kom fram av intervjuene kan det virke som om at det er en vesentlig forskjell på hva gutter og jenter får av tilbakemeldinger – hvilken atferd som forventes og dermed blir forsterket og ikke. Informantenes uttalelser sett i lys av Elevundersøkelsen fra 2012, hvor guttene føler seg forskjellsbehandlet i større grad enn jentene, blir slik sett en tankevekker. Utsagn som «*Det er en del av lærerne som ser begge kjønnene likt, men det er også noen som favoriserer jentene. De snakker liksom mer og grundigere med noen av dem om noe, og hvis en gutt spør da får den ikke den samme oppmerksomheten*» og «*de får jo høre at de er gode da, mens guttene får mer oppmerksomhet, men får høre at de er dårlige*» er et tankekors i denne sammenheng.

6.0 Konklusjon

Opprettholdelsen av kjønnsroller og kjønnsforskjeller er fortsatt et aktuelt tema i dagens skole, men i forskjellig grad. Det later til at kjønnsrollemønstre i den norske skole er i ferd med å avta som i samfunnet ellers, og at individene som vokser fram i dag er for sammensatte til å skille dem kun ved kjønn. Tendensen synes å peke i retning av en frigjørelse fra kjønnsrollene, og vi kan se en utvikling mot en skole preget av forskjellige elevtyper på tvers av kjønn i stedet for klassiske kjønnsroller, der guttene kan være skoleflinke og jentene kan være bråkete.

Når det er sagt, kan det dog se ut til at det fortsatt er spor igjen av gamle, tradisjonelle kjønnsstereotyper i skolen hvor det er flere gutter enn jenter som får rollen som de bråkete elevene. Likeledes er det flere jenter enn gutter som inntar rollen som den skoleflinke eleven. Det kan også virke som at lærerne er med på å gi grobunn til at disse stereotypene fortsatt eksisterer ved at de behandler kjønn ulikt. Guttene får langt mer oppmerksomhet i klasserommet enn det jentene får, men det kan virke som at oppmerksomheten og tilbakemeldingene de får er på feil premisser og er med på å forsterke rollen som klassens klovn, og denne rollen er det stort sett en gutt som innehar.

Mens kjønnsrollemønstret ser ut til å være avtagende kan det virke som at kjønnsforskjellene i den norske skole er vedvarende. Jentene gjør det fortsatt best når det kommer til karakterer og fullført videregående opplæring og har gjort det i lengre tid. De kan dermed smykke seg med tittelen «skolevinnere», mens guttene står igjen som de store «taperne». Det er vanskelig å argumentere for at det er andelen av tildelt oppmerksomhet som er grunnen til at kjønnsforskjellene fortsetter å eksistere, i og med at jentene får langt mindre oppmerksomhet enn guttene. Dermed vil det være logisk å se på hva slags tilbakemeldinger de forskjellige kjønnene får av lærer i klasseromssituasjonen. Der er tendensen den at guttene får mer kjeft og irettesettelse på atferd, mens jentene i større grad får skolerettede tilbakemeldinger som virker prestasjonshevende for deres del. Ergo bidrar også lærerne til at kjønnsforskjellene i skolen opprettholdes.

7.0 Litteraturliste

Bakken, A., Borg, E., Backe-Hansen, E. & Hegna, K. (2008). *Er det skolens skyld?* Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd og Aldring (NOVA Rapport 4, 2008). Lokalisert på: http://www.nova.no/asset/3204/1/3204_1.pdf

Bjerrum Nielsen, H. & Rudberg, M. (1991). *Historien om gutter og jenter. Kjønns sosialisering i et utviklingspsykologisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjerrum Nielsen, H. (2009). *Skoletid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjerrum Nielsen, H. Kjønn på ungdomsskolen. Postholm, M.B., Munthe, E., Haug, P. & Krumsvik, R.J. (2011). *Elevmangfold i skolen – 5-10*. (s.193-2009) Kristiansund: Høyskoleforlaget.

Heggen, K. (2004). *Risiko og forhandlinger – Ungdomssosiologiske emner*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Imsen, G. (2000). *Kjønn og likestilling i grunnskolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Johannesen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (4. utgave). Oslo: Abstrakt Forlag.

Krokan, B., Likestilling i grunnskolens læreplaner. En sammenligning av 1970-, 1980-, og 1990-tallets læreplaner. (s.35-47). Imsen, G. (2000). *Kjønn og likestilling i grunnskolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kunnskapsdepartementet. (2006). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet* (midl. utg.). Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lyng, S.T. (2004) *Være eller lære? Om elevroller, identitet, og læring i ungdomsskolen*. Oslo: Universitetsforlaget

Nordahl, B. (1994). *Hankøn i skolen*. Aarhus: Forlaget Modtryk Amba.

Opplæringsloven, LOV-2002-20-12-112, § 9a-1

Statistisk Sentralbyrå. (2013). *Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2007-2012*. Lokalisert på: <http://ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>

Statistisk Sentralbyrå. (2013). *Karakterer ved avsluttet grunnskole, 2012*. Lokalisert på: <http://ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen>

Store norske leksikon. (2014). *Kjønnsrolle*. Lokalisert på: <http://snl.no/kj%C3%B8nnsrolle>

Wendelborg, C. (2012). *Mobbing, diskriminering og uro i klasserommet – Analyse av Elevundersøkelsen 2012*. NTNU Samfunnsforskning AS.

Vedlegg 1

Intervjuer av elever til bacheloroppgave

Til foresatte ved xx ungdomsskole.

Mitt navn er Martin Blakseth Huse og jeg har vært lærerstudent i klasse 9.2 dette skoleåret. Jeg utdanner meg til å bli lærer ved Høgskolen i Hedmark og er inne i det tredje året av utdanningsløpet. I den anledning skal jeg skrive bacheloroppgave og skal gjøre dette på empirisk vis, noe som vil si at jeg skal forske litt i praksis.

Planen er at jeg skal gjennomføre en undersøkelse på xx ungdomsskole.

Min oppgave har fokus på samspeillet mellom lærer og elev, og om elever føler seg forskjellsbehandlet av lærer på grunn av elevens kjønn. Ideelt sett skal ikke dette skje, og det gjør det nok svært sjeldent, men forskning viser at noen elever opplever dette i sin skolehverdag. Dette er noe jeg ønsker å se mer på og er som sagt temaet for oppgavene oppgaven min.

I forbindelse med oppgaven ønsker jeg å intervjuer noen av elevene om dette temaet og deres oppfatning av sin egen læringssituasjonen. Jeg ønsker også å observere deres klasseromssituasjon. I den anledning er jeg avhengig av tillatelse fra dere som forelder slik at deres sønn/datter kan delta i intervjuet og bli observert. Det gir dere meg ved å underskrive dette brevet.

Hvis du som foresatt skriver under på brevet gir du ditt samtykket til at din sønn/datter kan bli intervjuet av meg. Du gir meg også tillatelse til å observere din sønn/datters klasseromssituasjon. Oppgaven vil bli 100% anonymisert, så verken navn på skole eller elever vil bli nevnt i oppgaveteksten. Innsamlede data vil bli oppbevart til min oppgave er godkjent og vurdert. De vil så bli makulert i sin helhet. Undersøkelsen er godkjent av både Ajer ungdomsskole og Høgskolen i Hedmark. Min veileder ved høgskolen heter Tone Brendløkken. Ytterligere spørsmål kan rettes til meg på tlf 90 93 12 72.

Håper på positiv respons!

Elevens navn _____

Foresattes underskrift _____ Dato _____

Vedlegg 2

Observasjonsskjema – bacheloroppgave

Dato: ____ Trinn: ____ Time: ____ Elever til stede: ____ Gutter: ____ Jenter: ____

Elever som ikke registreres: ____ Antall registrerte elever: ____

Intervall: __ Tid start: ____ Tid slutt: ____

Elev søker kontakt:

	Jente	Gutt
Håndsopprekning.		
Verbal kontakt.		

Lærer gir oppmerksomhet:

	Jente	Gutt
Elev sitter passiv og blir tilfeldig valgt.		
Elev sitter passiv og blir valgt gjennom sirkulasjon.		
Elev lager uro gjennom lyd.		
Elev lager uro gjennom motorikk.		

Vedlegg 3

Intervjuguide bachelor

Hvis jeg sier «kjønnsrolle», hva sier det deg da?

Hva tror du er med på å gjøre gutter guttete og jenter jentete?

Er det fordi vi er født sånn?

Eller er det på grunn av hvordan samfunnet er og hvordan vi behandler hverandre?

Synes du det er noen forskjell kjønnene imellom? Eller er det slik at det ikke trenger å være noen forskjell på gutt og jente?

Kan du beskrive hva du mener er typisk jente?

Kan du beskrive hva du mener er typisk gutt?

Så hva syns du om oppfatning om de «bråkete guttene» og «de stille, flinke jentene»?

Visste du at jentene gjør det statistisk bedre på skolen enn guttene, både når det gjelder karakterer og fullført videregående opplæring?

Hva tror du kan være grunnen til det, at slike kjønnsforskjeller oppstår?

Er det fordi skolen passer jenter bedre fordi det er noe spesielt ved det å være jente?

Eller kan det ha noe med opplegget i klasserommet å gjøre?

Synes du lærerne på skolen din behandler begge kjønn likt?

Visste du at det finnes elever i den norske skole som føler seg forskjellsbehandlet av lærer på grunn av kjønn? (Elevundersøkelsen 2012)

Tror du dette er noe som er aktuelt på din skole?

Hva om jeg sier at guttene får langt mer oppmerksomhet i klasserommet enn jentene, er dette noe du kjenner deg igjen i?

Hva kan være grunnen til at guttene får mer oppmerksomhet?

Hva slags tilbakemeldinger pleier de forskjellige kjønnene å få?

Tror du den oppmerksomheten kan være med på å bidra til at typiske kjønnsroller opprettholdes?

Tror du denne oppmerksomheten kan være med på å bidra til at kjønnsforskjellene mellom gutter og jenter opprettholdes?

Til slutt...

Opprettholder skolen dagens kjønnsroller og kjønnsforskjeller i klasseromssituasjonen gjennom å forskjellsbehandle gutter og jenter?